

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2019

Slovensko

© Európska únia, 2019

Opakované použitie je povolené len s uvedením zdroja. Politiku opätovného použitia dokumentov Európskej únie upravuje rozhodnutie 2011/833/EÚ (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39).

Na akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, ktorý nie je predmetom autorského práva EÚ, je potrebné povolenie priamo od držiteľov práv.

Cover image: composition with images © istock.com

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2019

SLOVENSKO

Druhá časť Monitora vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2019 obsahuje 28 správ o jednotlivých krajinách. Uvádzajú a hodnotia sa v nej hlavné nedávno prijaté a prebiehajúce politické opatrenia v každom členskom štáte EÚ, a to na základe najaktuálnejších kvantitatívnych a kvalitatívnych faktov. Táto časť monitora teda dopĺňa iné zdroje informácií, v ktorých sa opisujú systémy vzdelávania a odbornej prípravy v jednotlivých krajinách.

V oddiele 1 sa uvádza štatistický prehľad hlavných ukazovateľov vzdelávania a odbornej prípravy. V oddiele 2 sa stručne určujú hlavné silné stránky a problémy systému vzdelávania a odbornej prípravy v danej krajine. Hlavnou témou oddielu 3 sú učitelia a výzvy učiteľského povolania. Oddiel 4 sa zaoberá investíciami do vzdelávania a odbornej prípravy. Oddiel 5 je venovaný politikám zameraným na modernizáciu vzdelávania v ranom detstve a školského vzdelávania. V oddiele 6 sa rozoberajú opatrenia na modernizáciu vysokoškolského vzdelávania. Oddiel 7 obsahuje informácie o odbornom vzdelávaní a príprave, zatiaľ čo oddiel 8 zahŕňa vzdelávanie dospelých.

Rukopis bol dokončený 26. augusta 2019.

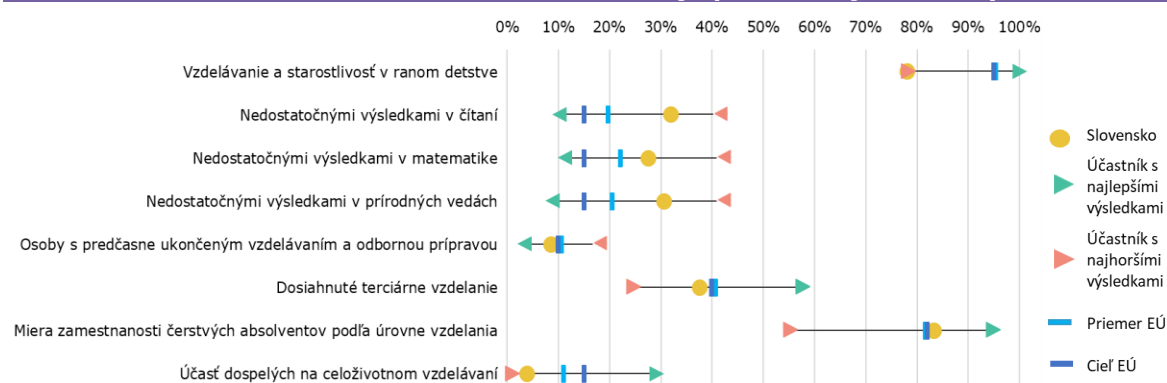
Ďalšie súvisiace údaje možno nájsť online (ec.europa.eu/education/monitor).

1. Kľúčové ukazovatele

			Slovensko		Priemer EÚ	
			2009	2018	2009	2018
Referenčné hodnoty ET 2020						
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)			4,9%	8,6%	14,2%	10,6%
Dosiahnuté terciárne vzdelanie (vo veku 30 - 34 rokov)			17,6%	37,7%	32,3%	40,7%
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky)			77,4%	78,2% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Podiel 15-ročných mladých ľudí s nedostatočnými výsledkami:	v čítaní		22,2%	32,1% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	v matematike		21,0%	27,7% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	v prírodných vedách		19,3%	30,7% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 – 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)		ISCED 3 – 8 (spolu)	74,4%	83,4%	78,3%	81,6%
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní (vo veku 25 – 64 rokov)		ISCED 0 – 8 (spolu)	3,1%	4,0%	9,5%	11,1%
Vzdelávacia mobilita	Absolventi s akademickým titulom získaným v zahraničí v rámci mobility (ISCED 5 – 8)		:	13,0% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Absolventi s kreditmi získanými v zahraničí v rámci mobility (ISCED 5 – 8)		:	0,0% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Ostatné kontextové indikátory						
Investície do vzdelávania	Verejné výdavky na vzdelávanie ako percentuálny podiel HDP		4,2%	3,8% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
		ISCED 0	€3 648 ¹²	€4 388 ¹⁵	:	€6 111 ^{15,d}
		ISCED 1	€4 208 ¹²	€5 193 ¹⁵	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
		ISCED 2	: ¹²	€4 744 ¹⁵	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
		ISCED 3-4	€3 907 ^{12,d}	€5 379 ¹⁵	:	€7 730 ^{14,d}
		ISCED 5-8	: ^{12,d}	€11 987 ¹⁵	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)	narodené v krajine		4,9%	8,5%	13,1%	9,5%
	narodené v zahraničí		: ^u	: ^u	26,1%	20,2%
Osoby s dosiahnutým terciárnym vzdelaním (vo veku 30 - 34 rokov)	narodené v krajine		17,5%	37,6%	33,1%	41,3%
	narodené v zahraničí		: ^u	: ^u	27,7%	37,8%
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 – 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)	ISCED 3-4		67,9%	84,6%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8		83,5%	82,4%	83,8%	85,5%

Zdroje: Eurostat; OECD (PISA). Údaje o vzdelávacej mobilitě vypočítava Spoločné výskumné centrum Európskej komisie na základe údajov UNESCO, OECD a Eurostatu (ďalej len „UOE“). Ďalšie informácie sú uvedené v oddiele 10 a v prvom zväzku (ec.europa.eu/education/monitor). Poznámky: Priemery EÚ z testovania PISA z roku 2009 nezahŕňajú Cyprus; d = vymedzenie sa líši; u = nízka spoľahlivosť, 15 = 2015, 17 = 2017.

Graf 1 Pozícia vo vzťahu k účastníkom s najlepšimi a najhoršími výsledkami

Zdroj: Európska komisia, výpočty Generálneho riaditeľstva pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru (GR EAC) na základe údajov Eurostatu (VZPS 2018, UOE 2017) a OECD (PISA 2015).

2. Hlavné body

- Slovensko zlepšuje vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, čo je osobitne pozitívne pre deti z chudobných rodín.
- Slovensko prijíma strategickejší prístup k celoživotnému vzdelávaniu, zvyšovaniu úrovne zručností a rekvalifikácii.
- Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky od roku 2010 naďalej rastie, pričom na východnom Slovensku sa približuje k 14 %.
- Investície do vzdelávania a odbornej prípravy nie sú dostatočné, čo sa odráža na platoch učiteľov, ktoré sú napriek nedávnomu zvyšovaniu stále nízke.

3. Pozornosť upriamená na učiteľov

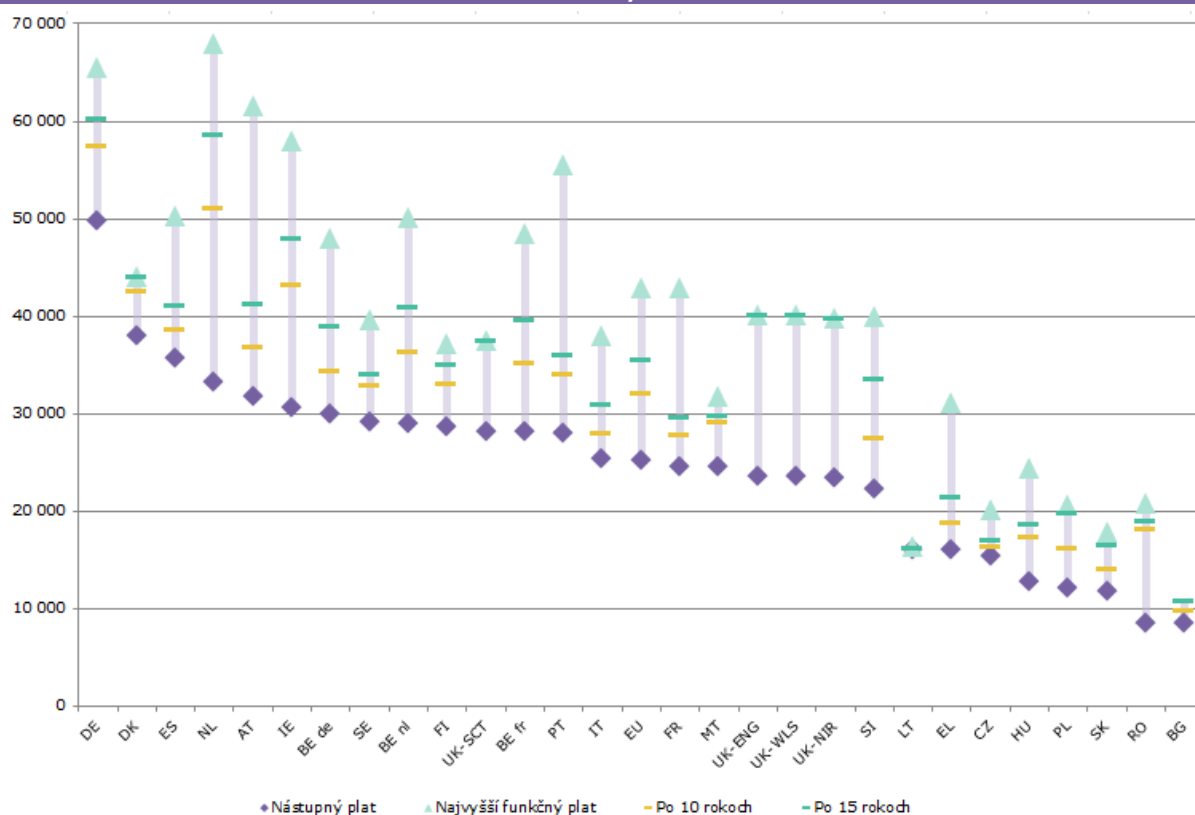
Učiteľské povolanie je na Slovenku naďalej neatraktívne. Podľa Medzinárodného prieskumu vyučovania a vzdelávania OECD z roku 2018 (TALIS)¹ je podiel slovenských učiteľov, ktorí sa domnievajú, že učiteľské povolanie sa v spoločnosti oceňuje, najnižší v EÚ – 4,5 % oproti 17,7 % na úrovni EÚ (OECD, 2019b). Hoci celkovo je učiteľov dosť, dochádza k problémom s nedostatkom učiteľov v Bratislavskom kraji, kde sú vysoké životné náklady. Taktiež dochádza k nedostatku školiteľov odbornej prípravy, učiteľov vedy, technológie, inžinierstva a matematiky (ďalej len „STEM“), ako aj fyziky a angličtiny². Priemerné platy učiteľov ďaleko zaostávajú za platmi pracovníkov s porovnateľným dosiahnutým vzdelaním – po plánovaných zvýšeníach platov v rokoch 2019 – 2020 budú učitelia verejných vyšších stredných škôl zarábať len 68 % priemerného platu pracovníka s terciárnym vzdelaním pracujúceho na plný pracovný čas za plnú mzdu (ministerstvo financií, 2019). Tabuľkové platy slovenských učiteľov s pätnásťročnou praxou patria medzi najnižšie v EÚ s najmenším rozdielom medzi minimálnym a maximálnym platom (graf 2). Riaditelia škôl dostávajú príplatok za riadenie, ktorý môže byť o 12 – 50 % vyšší ako maximálne sumy pre učiteľov v závislosti od veľkosti obce³. Keďže väčšina obcí je malá, prevažne sa uplatňuje strop na úrovni 38 %. Celkovo sa pozície vo vedení školy nepovažujú za atraktívny kariérny cieľ, a to aj pre finančný aspekt (Santiago, P. et al., 2016). V Národnom programe rozvoja vzdelávania a výchovy na roky 2018 – 2027 (ďalej len „NPRVV“) sa plánuje ďalšie zvyšovanie platov učiteľov tak, aby v roku 2027 dosiahli 85 % platu zamestnancov s terciárnym vzdelaním, zmena systému služobného zaradenia, počiatkovej odbornej prípravy a kontinuálneho profesijného rozvoja (ministerstvo školstva, 2018a). Zostáva nejasné, či to bude dosť na prilákanie talentovaných mladých učiteľov, napríklad k predmetom STEM. Nová štúdia o atraktivnosti učiteľského povolania na Slovensku bude zverejnená v roku 2019.

¹ V roku 2018 sa na prieskume TALIS zúčastnilo 23 členských štátov: Rakúsko, Belgicko (Valónsko), Belgicko (Flámsko), Bulharsko, Chorvátsko, Cyprus, Česko, Dánsko, Anglicko (UK), Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Maďarsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Malta, Holandsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko. Prieskum TALIS 2018 sa zameriava na učiteľov nižších stredných škôl a vedenie škôl na všeobecných verejných a súkromných školách.

² Pozri: <https://spectator.sme.sk/c/20902676/lack-teachers-primary-schools-jobs.html>
<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/481433-na-slovensku-chybaju-stovky-ucitelov-najviac-v-hlavnom-meste/>
<https://skolskyportal.sk/prevadzka-skoly/skolam-chybaju-stovky-ucitelov>.

³ Pozri: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/553/20190101#prilohy.priloha-priloha_c_6_k_zakonu_c_553_2003_z_z.oznacenie.

Graf 2 Ročné hrubé základné tabuľkové platy učiteľov pracujúcich na plný pracovný čas na nižších stredných (ISCED 24) verejných školách v štandardoch kúpnej sily za školský rok 2016/2017

Zdroj: Eurydice, 2018. Poznámka: V záujme jasnosti porovnania medzi krajinami tu nie je uvedené Luxembursko.

Populácia učiteľov starne. V roku 2017 bolo 30 % učiteľov na základných školách a 39,6 % učiteľov na stredných školách starších ako 50 rokov. Len 7 % učiteľov na základných školách a 8,8 % učiteľov na stredných školách malo menej ako 30 rokov⁴. V učiteľskom povolani na Slovensku dominujú ženy: najviac sú zastúpené v predprimárnom (99,5 %) a primárnom vzdelávaní (90 %), zatiaľ čo v sekundárnom vzdelávaní tvoria stále viac ako 70 %. Pomer sa mení na terciárnej úrovni, kde ženy predstavujú 45,8 % učiteľov.

Počiatkové vzdelávanie učiteľov a kontinuálny profesijný rozvoj sú slabé. Existuje predpoklad, že väčšina uchádzačov o počiatkové vzdelávanie učiteľov ho môže využívať ako ľahkú cestu k vyššiemu vzdelaniu. Potvrdzuje to veľký podiel absolventov počiatkového vzdelávania učiteľov, ktorí v tomto povolaní nezačnú pracovať (Santiago, P. et al., 2016). Hoci podľa vnútroštátnych údajov 73 % študentov takýchto programov tvrdí, že sa stali učiteľmi, podiel absolventov počiatkového vzdelávania učiteľov, ktorí ako učelia pracujú, je oveľa nižší⁵. V počiatkovom vzdelávaní učiteľov chýba dostatočné množstvo kvalitnej praxe, príprava na vzdelávanie študentov so špeciálnymi potrebami, ako aj na uplatňovanie individuálneho prístupu (Santiago, P. et al., 2016). Slovensko plánuje uskutočniť porovnávaciu analýzu systémov počiatkového vzdelávania učiteľov v rôznych krajinách, ktorá poslúži ako základ pre modernizáciu svojho systému (ministerstvo financií, 2019). Slovenskí učelia uvádzajú, že na ich účasť na kontinuálnom profesijnom rozvoji majú negatívny vplyv vysoké náklady (42,9 %), nedostatočné stimuly (42,8 %) a jeho nízka relevantnosť (40,3 %). 20,8 % učiteľov má pocit, že sú dobre pripravení na vyučovanie v multikultúrnom prostredí (priemer EÚ: 23,8 %), a 9,3 % vyhlásilo, že veľmi potrebujú súvisiacu odbornú prípravu. 16,6 % učiteľov uviedlo, že najviac potrebujú odbornú prípravu v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT) (OECD, 2019b).

⁴ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_perp01.

⁵ Pozri: <https://www.minedu.sk/data/att/14502.pdf>.

Parlament schválil nový zákon o pedagogických zamestnancoch. Nový zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch bol schválený 2. apríla 2019⁶. Zákonom sa mení proces atestácie učiteľov, zavádza sa nová kategória kariérneho poradcu, nový etický kódex a znižuje sa pracovná záťaž niektorých kategórií zamestnancov v odvetví vzdelávania (Eurydice, 2019). Učiteľská komunita na návrhu zákona kritizovala, že neprináša systémové zmeny nevyhnutné na zvýšenie atraktívnosti povolania a na zlepšenie profesijného rozvoja učiteľov⁷.

4. Investície do vzdelávania a odbornej prípravy

Investície do vzdelávania a odbornej prípravy sú naďalej nízke. Tak ako v predchádzajúcich rokoch, aj v roku 2017 výdavky verejnej správy na vzdelávanie ako podiel HDP zostali hlboko pod priemerom EÚ: 3,8 % oproti 4,6 %. Vzdelávanie predstavuje 9,4 % verejného rozpočtu, čo je tiež pod priemerom EÚ (10,2 %). Slovensko vynakladá na predprimárne a primárne vzdelávanie (36,4 % oproti priemeru EÚ 32 %) pomerne vyšší podiel svojho rozpočtu na vzdelávanie než na sekundárne vzdelávanie (24,6 % oproti priemeru EÚ 41 %). Ročné verejné výdavky na študenta v štandardoch kúpnej sily ostávajú nízke: v roku 2016⁸ výdavky na študenta primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania dosahovali 4 541 EUR (priemer EÚ: 6 139 EUR), na študenta vyššieho sekundárneho a postsekundárneho (nie terciárneho) vzdelávania 4 736 EUR (priemer EÚ: 7 029 EUR). Vzhľadom na zhoršujúce sa výsledky žiakov v medzinárodných testoch⁹, pretrvávajúci výrazný vplyv sociálnoekonomického prostredia, rozdiely medzi regiónmi, ako aj vzhľadom na zvyšujúcu sa mieru predčasného ukončovania školskej dochádzky by bolo vhodné zväziť nové zameranie na investície s cieľom zlepšiť výsledky vzdelávania, zručnosti učiteľov a atraktívnosť učiteľstva, ako aj dosiahnuť väčšie začlenenie znevýhodnených skupín, najmä Rómov, do vzdelávania a odbornej prípravy. Podpora pre odborníkov a inkluzívne tímy na uľahčenie inkluzívneho vzdelávania, a to aj pre rómske deti, sa v súčasnosti poskytuje z ESF (Eurydice, 2019). V budúcnosti budú na udržanie tejto podpory potrebné národné zdroje.

Slovensko sa usiluje o racionalizáciu svojich verejných výdavkov na vzdelávanie v zložitom administratívnom prostredí. Verejné výdavky na vzdelávanie riadi: i) ministerstvo školstva, zodpovedné za 35,7 %; ii) ministerstvo vnútra, zodpovedné za 30,5 % a iii) samosprávne orgány (regiónov, miest a obcí), ktoré spravujú zostávajúcich 33,8 % (Eurydice, 2019). Ministerstvo vnútra a jeho krajské úrady okrem financovania stanovujú predpisy o školskom živote a spravujú stredné a špeciálne školy. Slovensko má z celej EÚ najvyšší podiel žiakov na špeciálnych školách (EASNIE, 2018). Potrebná je preto lepšia koordinácia politik vzdelávania na vnútroštátnej úrovni. Je pozitívne, že vzhľadom na odporúčania z preskúmania výdavkov z roku 2017, ktoré bolo vykonané s podporou služby Európskej komisie na podporu štrukturálnych reforiem a Medzinárodného menového fondu, je pridelovanie rozpočtu jednotlivým školám od roku 2019 presnejšie, keďže sa v ňom zohľadňujú odpracované roky každého učiteľa (ministerstvo financií, 2019).

V roku 2018 Slovensko spustilo NPRVV na roky 2018 – 2027, aby riešilo súčasné výzvy v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy. Celkový kumulatívny rozpočet na plánované opatrenia je 15,6 miliardy EUR. Medzi opatrenia s vysokým vplyvom z prvého akčného plánu (2018 – 2019) patrí zavedenie povinnej školskej dochádzky od veku 5 rokov plánované na rok 2020 a zavedenie právneho nároku na predprimárne vzdelávanie pre štvorročné a trojročné deti plánované na roky 2021 a 2022 (ministerstvo školstva, 2018b). Vykonávanie týchto opatrení sa podporuje aj z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF). Do konca roka 2019 vláda plánuje aktualizovať opatrenia na nasledujúce roky.

5. Modernizácia vzdelávania v ranom detstve a školského vzdelávania

V zabezpečovaní predškolských zariadení sa zaznamenal slušný pokrok, ale podiel zapísaných detí je naďalej nízky. V roku 2017 bola miera účasti slovenských detí starších ako štyri roky na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (ďalej len „VSRD“) 78,2 %, čiže najnižšia

⁶ Pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7111>.

⁷ Pozri: <http://sku.sk/vyzva-poslancom-nr-sr-k-hlasovaniu-o-zakone-o-pedagogoch/>, <https://www.skolskyportal.sk/legislativa/ucitelia-vyjadrili-nespokojnost>.

⁸ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_fine09.

⁹ Program pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2015 (PISA).

v EÚ. Najnižšia účasť na úrovni 65,3 % sa zaznamenala na východnom Slovensku. Vláda rozšírila bezplatné miesta v materských školách pre všetky deti (bez ohľadu na vek) zo sociálnoekonomicky odkázaných rodín od septembra 2018¹⁰. V júni 2019 parlament schválil zníženie veku začiatku povinnej školskej dochádzky na päť rokov od januára 2021¹¹. Zabezpečovanie materských škôl je podporované z EŠIF: v rokoch 2014 – 2020 sa má vytvoriť 11 147 nových miest, aby sa umožnilo zvýšenie podielu zapísaných päťročných detí na predpokladaných 96,4 % v roku 2020. Aby sa zaistilo, že zapísané budú všetky deti, bude potrebných dodatočne ešte okolo 2 100 nových miest. Riadenie ponuky miest a dopytu po nich je neefektívne: v školskom roku 2018/2019 sa z kapacitných dôvodov nevyhovelo 12 502 prihláškam detí, a to najmä v rozvíjajúcich sa mestách a obciach a mestách a obciach s veľkým podielom rómskeho obyvateľstva, hoci na celoštátnej úrovni je voľných 12 000 miest (Hellebrandt, T. et al., 2019).

Plánujú sa opatrenia na ďalšie uľahčenie účasti na VSRD a na preskúmanie požiadaviek výučby. V školskom roku 2017/2018 bolo len 43 % detí vo veku 3 – 5 rokov z rodín, ktorým sa poskytuje „pomoc v hmotnej núdzi“¹², a 31,7 % detí v tejto vekovej skupine z marginalizovaných rómskych komunít zapísaných v materských školách (Hellebrandt, T. et al., 2019). Na zvýšenie podielu zapísaných detí z rodín s nízkym príjmom sa v NPRVV od roku 2020 plánuje so zabezpečením bezplatnej dopravy. V roku 2020 sa majú preskúmať požiadavky na kvalifikáciu zamestnancov materských škôl. Zabezpečenie kvality a inkluzívnosti pri poskytovaní vzdelávania je zásadné, lebo nedostatočné VSRD môžu potlačiť možné prínosy, či dokonca mať škodlivé účinky na rozvoj a učenie dieťaťa (OECD, 2018).

Rámček 1: Projekty na podporu inkluzívneho VSRD financované z ESF

V júli 2018 sa začal národný projekt s názvom *Projekt inklúzie v materských školách* (PRIM) s financovaním z ESF.

Hlavným cieľom je zvýšiť počet detí z marginalizovaných rómskych komunít, ktoré navštevujú materskú školu, tým, že sa vytvorí inkluzívne prostredie (vytvorením inkluzívnych tímov so zapojením dodatočných učiteľov a odborných zamestnancov) a že sa bude pracovať s rodinami, ktorých deti ešte materskú školu nenavštevujú.

Projekt je otvorený pre 150 miest a obcí do 31. októbra 2020. Realizuje ho Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity.

Viac informácií: <http://www.minv.sk/?narodny-projekt-prim-projekt-inkluzie-v-materskych-skolach>.

Rovnosť vo vzdelávaní a kvalita výsledkov vzdelávania sú slabé. V prieskume PISA z roku 2015¹³ sa zistilo, že podiel študentov s nedostatočnými výsledkami v čítaní, matematike a vo vede na slovenských stredných školách je výrazne vyšší ako priemer EÚ a v priebehu rokov rastie (OECD, 2016). Národné testovanie z roku 2018, ktoré uskutočňuje ministerstvo školstva medzi žiakmi základných škôl (Testovanie 5¹⁴), potvrdzuje veľké rozdiely vo výsledkoch vzdelávania medzi okresmi¹⁵ a krajinami¹⁶. Žiaci zo sociálne znevýhodnených rodín dosiahli v tomto testovaní v matematike priemernú mieru úspechu 22,9 %, pričom u žiakov bez sociálneho znevýhodnenia je to 60,9 %¹⁷. Zároveň je medzi žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a marginalizovaných rómskych komunít 15-krát vyššia miera opakovania ročníka – 14,9 % oproti 1 % medzi ostatnými žiakmi (Hellebrandt, T. et al., 2019). Učitelia na Slovensku zriedka uplatňujú diferencovaný a individualizovaný prístup, v ktorom sa zohľadňujú rôzne vzdelávacie potreby (SSI, 2016). Pri riešení ťažkostí žiakov s učením by mohli pomôcť investície do kompetencií učiteľov a prilákatie najlepších učiteľov do znevýhodnených oblastí.

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa od roku 2010 zvýšila. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa na Slovensku výrazne zvýšila na 8,6 % v roku 2018

¹⁰ Pozri: <https://www.minedu.sk/prispevok-na-vychovu-a-vzdelavanie-pre-ms/>.

¹¹ Pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=468868>.

¹² Pozri: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1127&langId=en&intPageId=4769>.

¹³ Program OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2015.

¹⁴ Pozri: <https://www.minedu.sk/testovanie-5-2018---vysledky-celoslovenskeho-testovania-piatakov/>.

¹⁵ Pozri: výsledky všetkých 79 okresov v testovaní 5 v roku 2018: <https://www.nucem.sk/dl/4046/Pr%C3%ADloha4.pdf>.

¹⁶ Pozri: výsledky všetkých 8 krajov v testovaní 5 v roku 2018: <https://www.nucem.sk/dl/4045/Pr%C3%ADloha1.pdf>.

¹⁷ V 69 okresoch sa testovalo 2 041 žiakov zo sociálne znevýhodnených rodín; v 16 okresoch sa takíto žiaci nevyskytovali.

(priemer EÚ: 10,6 %) zo 4,7 % v roku 2010 (priemer EÚ: 13,9 %). Táto miera je najvyššia na východnom Slovensku, a to 13,9 %. V školskom roku 2017/2018 okrem toho 7,8 % šestnásťročných žiakov nenastúpilo do posledného ročníka nižšieho sekundárneho vzdelávania, v dôsledku čoho im hrozí odchod zo školy (Hellebrandt, T. et al., 2019)¹⁸. Táto miera je osobitne vysoká v prípade žiakov z rodín, ktorým sa poskytuje „pomoc v hmotnej núdzi“ (32,6 %), a z marginalizovaných rómskych komunít (37,2 %). Slabé výsledky sekundárneho vzdelávania sa premietajú do zhoršujúceho sa trendu miery predčasného ukončenia školskej dochádzky, čo sa prejavuje v dlhodobej nezamestnanosti medzi nízkokvalifikovanými osobami. 60 % nízkokvalifikovaných dlhodobo nezamestnaných osôb na Slovensku má menej ako 29 rokov (Európska komisia, 2019a).

Systém vzdelávania nie je dostatočne inkluzívny. V októbri 2018 splnomocnenec vlády pre rómske komunity spolu s ďalšími tromi slovenskými predstaviteľmi zapojenými do školského vzdelávania a ochrany práv žiadal naliehavé opatrenia na desegregáciu rómskych žiakov na základných školách¹⁹. Rómske deti majú nízky dosiahnutý stupeň vzdelania a len malému počtu z nich sa podarí dosiahnuť terciárne vzdelanie (OECD, 2019a). Odhaduje sa, že 62 % rómskych detí navštevuje školu, kde sú všetky alebo väčšina ostatných detí takisto Rómovia (FRA, 2016). V nedávnej minulosti sa nezaznamenal skutočný pokrok v desegregácii (Amnesty International, 2016). V januári 2019 vláda schválila aktualizovaný akčný plán pre integráciu Rómov do roku 2020 zameraný na zvýšenie úrovne vzdelania rómskej populácie na vnútroštátny priemer²⁰. Celkový rozpočet na roky 2019 – 2020 dosahuje 55,72 milióna EUR (Eurydice, 2019). Komisia v súvislosti so segregáciou rómskych detí vo vzdelávaní proti Slovensku vedie konanie v prípade nesplnenia povinnosti. V roku 2019 Rada EÚ vydala Slovensku osobitné odporúčanie pre jednotlivú krajinu: „Zlepšovať kvalitu a inkluzívnosť vzdelávania na všetkých úrovniach a podporovať zručnosti. Zlepšiť prístup k cenovo dostupnej a kvalitnej starostlivosti o deti a dlhodobej starostlivosti.“ (Rada EÚ, 2019²¹).

Slovensko dosahuje pokrok v oblasti digitálnych zručností. V roku 2017 malo 59 % Slovákov vo veku 16 – 74 rokov aspoň základnú úroveň digitálnych zručností, čo je o 4 percentuálne body viac ako v roku 2016 a nad priemerom EÚ (57 %). Slovensku patrí 20. priečka v indexe digitálnej ekonomiky a spoločnosti EÚ za rok 2018 (Európska komisia, 2019b). V NPRVV sa poukazuje na potrebu rozšíriť používanie IKT v triedach. Plánuje sa v ňom vytvorenie centrálneho úložiska digitálneho vzdelávacieho obsahu vrátane obsahu vytvoreného v rámci projektov ESF²², ktoré bude k dispozícii pedagogickým pracovníkom.

Rámček 2: „IT Fitness Test“

„IT Fitness Test“ je online nástroj na vlastné testovanie, ktorý vyvinula Univerzita Komenského (obsah), Technická univerzita v Košiciach (údržba portálu) a IT Asociácia Slovenska (propagácia a certifikácia).

Nástroj umožňuje posúdenie vlastných zručností v oblasti IT v súvislosti s kancelárskym softvérom na zvýšenie produktivity, so zabezpečením internetu, s nástrojmi spolupráce a so sociálnymi sieťami, ako aj so zložitými úlohami. Dostupné sú dve verzie: i) pre žiakov základných škôl na overenie ich pripravenosti na vyššie stredné školy a ii) pre všetkých jednotlivcov na otestovanie ich zamestnatelnosti, pokiaľ ide o splnenie požiadaviek zamestnávateľov na IT.

V rokoch 2010 až 2018 sa otestovalo 180 000 jednotlivcov. Po analýze výsledkov tvorcovia testu navrhujú, aby sa venovala väčšia pozornosť budovaniu kritického myslenia, analyzovaniu a posudzovaniu informácií a projektom, v ktorých sa IT spájajú s inými školskými predmetmi. Výsledky poukazujú aj na silnú potrebu zlepšiť kompetencie študentov a učiteľov v oblasti bezpečnosti. (Vantuch, J., Jelínková, D., 2019).

Pozri www.itfitnesstest.sk.

¹⁸ Na Slovensku je školská dochádzka povinná do veku 16 rokov.

¹⁹ Pozri: https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsvr/dokumenty/desegregacia-vzdelavanie-spolocne-vyhlasenie-romovia.pdf.

²⁰ Pozri: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23492/2> (v slovenskom jazyku).

²¹ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0525&from=EN>.

²² Pozri: <https://predmety.iedu.sk>, <http://rsov.iedu.sk>, <https://vychovy.iedu.sk>, <https://anglictina.iedu.sk>.

6. Modernizácia vysokoškolského vzdelávania

Miera dosiahnutia terciárneho vzdelania sa stabilne zvyšuje, ale vyskytujú sa rozdiely. V roku 2018 bola vnútroštátna miera dosiahnutia terciárneho vzdelania 37,7 % (priemer EÚ: 40,7 %). Rozdiel oproti priemeru EÚ sa postupne znižoval z 11,7 percentuálneho bodu v roku 2010 na iba 3,0 percentuálneho bodu v roku 2018. Rozdiel medzi ženami a mužmi je 13,5 percentuálneho bodu v prospech žien (priemer EÚ: 10,1 percentuálneho bodu). Pretrvávajú výrazné rozdiely medzi krajinami: v Bratislavskom kraji má 59,9 % dospeléj populácie ukončené terciárne vzdelanie, čo je takmer dvojnásobok podielu v ostatných krajinách, ktorý dosahuje 33,4 % až 35,2 %.

Miera zamestnanosti čerstvých absolventov terciárneho vzdelávania je nižšia ako v prípade absolventov vyššieho sekundárneho odborného vzdelávania a prípravy (OVP). Na rozdiel od situácie v ostatných členských štátoch (okrem Luxemburska) je miera zamestnanosti čerstvých absolventov terciárneho vzdelávania (vo veku 20 – 34 rokov) nižšia ako u absolventov vyššieho sekundárneho OVP: 82,4 % oproti 84,7 %. Miera je takisto nižšia ako priemer EÚ 85,5 % (graf 3). Podiel absolventov v oblasti STEM na úrovni 21,2 % je nižší ako priemer EÚ na úrovni 25,8 %²³. Medzi ľuďmi mladšími ako 30 rokov vrátane absolventov terciárneho vzdelávania je častá pracovná migrácia, a to najmä medzi absolventmi lekárskeho a technického odboru, z ktorých odchádza z krajiny 22 %. To predstavuje výzvu pre rozvoj. Zodpovedajúca strata investícií sa odhaduje na 45 miliónov EUR (OECD, 2017). V roku 2017 získalo akademický titul v zahraničí 13 % slovenských absolventov (priemer EÚ: 3,6 %).

Graf 3 Miery zamestnanosti čerstvých absolventov (vo veku 20 – 34 rokov) podľa úrovne ISCED, 2018

Zdroj: Eurostat, výberové zisťovanie pracovných síl, 2018.

Slovensko zavádza nový zákon o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania. Nový rámec zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania (zákon č. 269/2018)²⁴ a zmena zákona o vysokých školách (zákon č. 270/2018) nadobudli účinnosť 1. novembra 2018. Hlavné zmeny sa týkajú nového akreditačného systému a zvýšeného významu procesov zabezpečovania kvality. Vytvorí sa nová Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo (SAAVS). Zmenou sa

²³ Eurostat, UOE, 2017. Online údajový kód: educ_uoe_grad02.

²⁴ Pozri: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/269/20180926>.

zjednodušuje proces vytvárania študijných programov a zavádzajú sa interdisciplinárne štúdiá (Eurydice, 2019).

Majú sa vyvíjať profesijne orientované bakalárske študijné programy, za ktoré sa zasadzujú zainteresované strany. V decembri 2018 bola vyhlásená výzva na predkladanie projektov v rámci ESF v oblasti vývoja profesijne orientovaných bakalárskych študijných programov s rozpočtom 15 miliónov EUR²⁵. Za tieto projekty sa dôrazne zasadzovali zamestnávateľia a vyučujúci. Bude nasledovať ďalšia výzva týkajúca sa realizácie programov. Je dôležité, aby SAAVS vyvinula aj akreditačné kritériá a kritériá posudzovania tohto typu programov.

7. Modernizácia odborného vzdelávania a prípravy

Zavádzajú sa opatrenia na zlepšenie schopnosti OVP reagovať na potreby trhu práce a riešiť nedostatky zručností. V roku 2017 bolo do vyššieho sekundárneho OVP celkovo zapísaných 68,9 % študentov (priemer EÚ: 47,8 %). Študenti OVP sú do určitej miery vystavení učeníu sa prácou (12 % v roku 2017 oproti 11 % v roku 2016) – do učebných plánov väčšiny programov sú zahrnuté praktické prvky (UOE, 2017). Miera zamestnanosti čerstvých absolventov OVP sa zvýšila z 81,6 % v roku 2017 na 84,7 % v roku 2018 (priemer EÚ: 79,5 %). NPRVV sa zameriava na prepojenie vzdelávania a odbornej prípravy s trhom práce, najmä poskytovaním financovania pre organizácie zamestnávateľov zapojené do duálneho OVP (odhadovaný ročný rozpočet 987 062 EUR na roky 2018 – 2027) a zvýšením financovania pre školy OVP (odhadom 76 902 604 EUR na to isté obdobie). Postsekundárne programy OVP sa majú rozšíriť a v terciárnom vzdelávaní sa má presadzovať duálne OVP. V rokoch 2019 – 2027 sa 18 008 185 EUR vyčlení na nové pozície kariérových poradcov v centrách výchovného poradenstva. Ministerstvo školstva zmiernilo „vstupné kvóty“ pre žiakov programov OVP zavedené zmenou zákona o OVP z roku 2018 v reakcii na nespokojnosť škôl OVP a rodín. Plánuje sa preskúmanie kvót na základe výsledkov projektu riadenia zručností, ktorý realizuje Slovensko a Cedefop. V NPRVV sa plánuje vynaložiť 20 000 EUR na úpravu profesijných štandardov pre pedagogických zamestnancov a odborníkov na regionálnych školách v školskom roku 2020/2021.

8. Rozvoj vzdelávania dospelých

Vyvíja sa strategickjší prístup k zlepšovaniu zvyšovania úrovne zručností, rekvalifikácie a účasti dospelých na vzdelávaní. Len 8,3 % dospelých nedosiahlo aspoň vyššie sekundárne vzdelanie (priemer EÚ: 21,9 %) (Eurostat, 2018). Zároveň však len 4,0 % dospelých vo veku 25 – 64 rokov v roku 2018 počas posledných 4 týždňov zažilo vzdelávaciu skúsenosť (priemer EÚ: 11,1 %) (Eurostat, 2018). V roku 2017 okolo 1 500 dospelých vo veku viac ako 25 rokov získalo vyššie sekundárne vzdelanie, čo je malý podiel z takmer 272 000 dospelých s nízkym stupňom dosiahnutého vzdelania (Eurostat, 2017). V dôsledku toho bolo zamestnaných len 37,9 % nízkokvalifikovaných dospelých (priemer EÚ: 56,8 %) (Eurostat, 2018). To poukazuje na potrebu značného zvyšovania úrovne zručností a rekvalifikácie. V roku 2019 ministerstvo školstva v spolupráci s OECD začalo projekt národnej stratégie zručností zameraný na zlepšovanie vzdelávania dospelých, úrovni zručností, systémov kvalifikácie, účasti na vzdelávaní, financovania a kariérového poradenstva. Bude nasledovať zákon o celoživotnom vzdelávaní. Implementačný plán NPRVV obsahuje tri úlohy týkajúce sa vzdelávania dospelých:

- i) dokončenie systému kvalifikácií zvýšením ich pružnosti (zavedenie profesijných kvalifikácií) a validácia neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa;
- ii) účasť na druhom cykle PIAAC²⁶;
- iii) analýza účasti dospelých na vzdelávaní, pilotná schéma a následne zavedenie individuálnych vzdelávacích účtov (stanovených na 200 EUR v kombinácii s 25 % odpočtami výdavkov na odbornú prípravu od daňového základu pre zamestnávateľov, s celkovým financovaním 15,64 milióna EUR v rokoch 2020 – 2027).

Prebieha úsilie o zlepšenie vzdelávania dospelých na regionálnej úrovni. V usmerneniach pre programy pre nedostatočne rozvinuté regióny sa osobitná pozornosť venuje zvyšovaniu úrovne zručností a rekvalifikácii. Medzi priority patrí: podpora pre nízkokvalifikovaných pracovníkov,

²⁵ Pozri: <http://www.minedu.sk/27122018-vyzva-na-predkladanie-ziadosti-o-nenavratny-financny-prispevok-na-podporu-prepojenia-vysokoskolskeho-vzdelavania-s-potrebami-praxe-vysoka-skola-pre-prax-oplz-po12018dop131-02/>.

²⁶ Program OECD pre medzinárodné hodnotenie kompetencií dospelých.

mladých ľudí a marginalizovaných Rómskych komunit, aby nadobudli zručnosti relevantné pre trh práce, vytvorenie centra odbornej prípravy zameraného na IT a elektroniku s cieľom prilákať mladých študentov a rekvalifikovať uchádzačov o prácu v Bardejove, založenie regionálneho kampusu OVP v Kežmarku, ktorý bude ponúkať počiatočnú a kontinuálnu odbornú prípravu a kariérové poradenstvo.

9. Bibliografia

Amnesty International (2016), *Amnesty International Report 2015/16 – Slovakia* (Správa Amnesty International, 2015/2016 – Slovensko), <https://www.refworld.org/docid/56d05b1815.html>

Cedefop (pripravované), *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Slovakia* (Vývoj politiky odborného vzdelávania a prípravy v rokoch 2015 – 2019: Slovensko), Cedefop monitoring and analysis of VET policies

Cedefop ReferNet (2018), *Slovakia: National programme for the development of education* (Slovensko: Národný program rozvoja vzdelávania a výchovy), <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/slovakia-national-programme-development-education>

Cedefop ReferNet (2019), http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Slovakia_2018_Cedefop_ReferNet.pdf

Rada Európskej únie (2019), odporúčanie Rady, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2019 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2018

EASNIE (2018), *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2016 Dataset Cross-Country Report* (Európska agentúra pre štatistiku o inkluzívnom vzdelávaní: Správa o dátových súboroch krajiny 2016) (J. Ramberg, A. Lénárt and A. Watkins, eds.), <https://www.european-agency.org/resources/publications/european-agency-statistics-inclusive-education-2016-dataset-cross-country>

Európska komisia/EACEA/EURYDICE (2018), *'Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17'* (Platy a príplatky učiteľov a riaditeľov škôl v Európe – 2016/17), Eurydice Facts and Figures, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teachers-and-school-heads-salaries-and-allowances-europe-201617_en

Európska komisia (2019a), správa o Slovensku 2019, SWD(2019) 1024 final, Brusel, 27. 2. 2019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-slovakia_sk.pdf

Európska komisia (2019b), index digitálnej ekonomiky a spoločnosti 2019, správa o Slovensku, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/slovakia>

Eurostat (2017), výberové zisťovanie pracovných síl 2017, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>

Eurostat (2018), výberové zisťovanie pracovných síl 2018, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>

Eurydice (2019), *Eurypedia, National Education Systems – Slovakia* (Eurypedia, vnútroštátne vzdelávacie systémy – Slovensko), https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_en

FRA (2016), *Fundamental Rights Report 2016* (Správa o základných právach za rok 2016), https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-fundamental-rights-report-2016-2_en.pdf

Hellebrandt, T. et al. (2019), Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením – Priebežná správa, ministerstvo financií, útvár hodnota za peniaze, dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/14208.pdf>

Hidas, S., Lafférová, Z. a Machlica, G. (2018), Inklúzia Rómov je celospoločenskou výzvou, Bratislava, IFP, <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=11824>

Ministerstvo školstva (2018a), Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (NPRVV, 2018 – 27), <https://www.minedu.sk/ministerka-skolstva-predstavila-vychodiska-pre-narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>; <https://www.minedu.sk/17786-sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Ministerstvo školstva (2018b), Implementačný plán Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania (2018 – 2019), <https://www.minedu.sk/implementacny-plan-narodneho-programu-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Ministerstvo školstva (2019), Testovanie 5-2018 – Výsledky celoslovenského testovania piatakov, tlačová správa z 31. 1. 2019, dostupné na <https://www.minedu.sk/testovanie-5-2018-%E2%80%9393-vysledky-celoslovenskeho-testovania-piatakov/>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Inštitút finančnej politiky (2017), Odliv mozgov po slovensky, Komentár, 2017/1 (aktualizované v auguste 2018), <https://www.finance.gov.sk/sk/media/komentare-ifp-uhp-odliv-mozgov-po-slovensky-január-2017.html>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2019), Národný program reforiem Slovenskej republiky 2019, spolu s úplným súborom sprievodných dokumentov predložených vláde, <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/narodny-program-reforim/narodny-program-reforim.html>

OECD (2016), *PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education* [Výsledky PISA 2015 (zväzok I): Excelentnosť a rovnosť vo vzdelávaní], PISA, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD (2018), *Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care, Starting Strong* (Zapojenie mladých detí: poučenia z výskumu kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, Silný začiatok), <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085145-en>

OECD (2019a), *OECD Economic Surveys: Slovak Republic 2019* (Ekonomické prehľady OECD: Slovenská republika 2019), s. 81, https://doi.org/10.1787/eco_surveys-svk-2019-en (vydanie Ekonomického prehľadu OECD pre Slovenskú republiku 2019 – <https://www.oecd.org/slovakia/launch-of-2019-oecd-economic-survey-of-slovak-republic-february-2019.htm>)

OECD (2019b), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* [Výsledky TALIS 2018 (zväzok I): Učitelia a vedenie škôl ako účastníci celoživotného vzdelávania], TALIS, <http://www.oecd.org/education/talis/>

Santiago, P. et al. (2016), 'OECD Reviews of School Resources: Slovak Republic 2015', (Prehľad OECD o zdrojoch v školstve: Slovenská republika 2015), OECD Reviews of School Resources, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264247567-en>

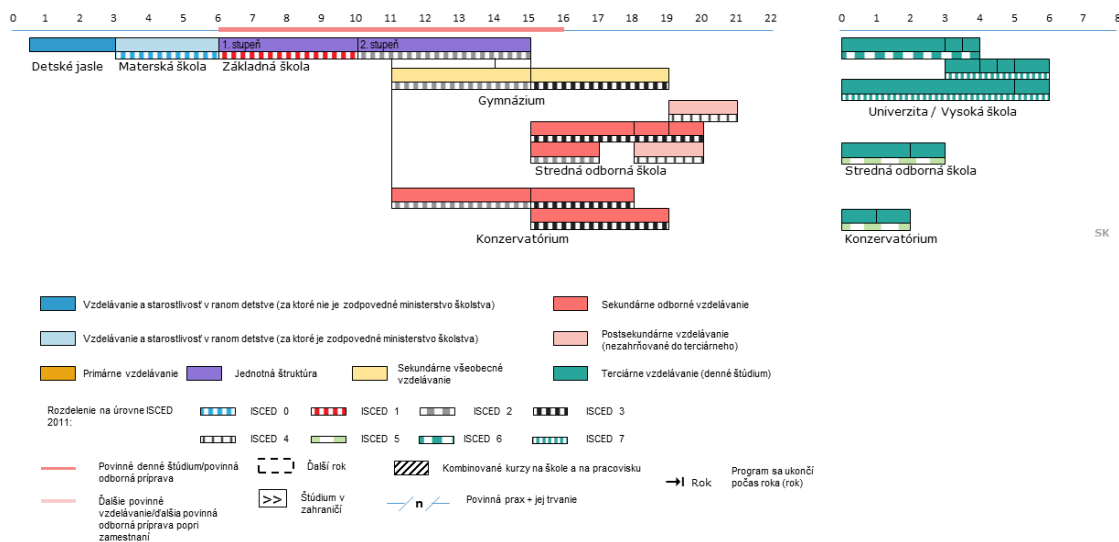
SSI (2016), „Správa o stave vytvárania predpokladov na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania pre žiakov zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia v základných školách“ Štátna školská inšpekcia, Bratislava, https://www.ssi.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/SPRAVY/2017/UZP_Inkluzia_ZS_2016_2017.pdf

Vantuch, J., Jelínková, D. (2019), 'Vocational education and training in Europe: Slovakia' (Odborné vzdelávanie a príprava v Európe: Slovensko), Cedefop ReferNet VET in Europe reports 2018, http://www.refernet.sk/images/news/files/SK_2018_Digitalisation_article_draft.pdf; http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/Vocational_Education_Training_Europe_Slovakia_2018_Cedefop_ReferNet.pdf

Príloha I: Zdroje kľúčových ukazovateľov

Ukazovateľ	Online údajový kód Eurostatu
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Dosiahnuté terciárne vzdelanie	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve	educ_uoe_enra10
Nedostatočné výsledky v čítaní, matematike a prírodovedných predmetoch	OECD (PISA)
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov	edat_lfse_24
Účast dospelých na vzdelávaní	trng_lfse_03
Verejné výdavky na vzdelávanie ako percento HDP	gov_10a_exp
Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta	educ_uoe_fini04
Vzdelávacia mobilita:	
– absolventi s akademickým titulom získaným v rámci mobility	Výpočet JRC na základe údajov Eurostatu/UIS/OECD
– absolventi s kreditmi získanými v rámci mobility	

Príloha II: Štruktúra vzdelávacieho systému

Zdroj: Európska komisia/EACEA/EURYDICE, 2018. Štruktúra európskych vzdelávacích systémov v rokoch 2018/2019: Schematické diagramy. Skutočnosti a číselné údaje, sieť Eurydice. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie.

Pripomienky a otázky k tejto správe sú vítané a možno ich zaslať e-mailom na adresu:

Sylwia SITKA

Sylwia.Sitka@ec.europa.eu

alebo

EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

